

IRAK'TA GIDA GÜVENLİĞİ YASASI NASIL OKUNMALI?

YUSUF CAN AYAZ

Araştırma Asistanı ORSAM

“

Yasanın henüz onaylanmamış 2022 bütçesi için alternatif olarak planlanmış olabileceği ve bu durumun yolsuzlukların önünü açacağı ileri sürülmektedir.

”

I rak'ta bölgesel ve uluslararası koşullardan kaynaklanan gıda sorunu, Irak

Parlamentosunun gündemini uzun süre meşgul etmiştir. Artan gıda fiyatlarının önüne geçilmesi ve Irak Başbakanı Mustafa el-Kazımi liderliğindeki Irak geçici hükûmetine harcamalar konusunda yetki verilmesi için 2022 yılının Mart ayında “Gıda Güvenliğine Acil Destek Yasa Tasarısı” Irak Parlamentosuna sunulmuştur. 10 Ekim 2021 Irak Parlamento seçimlerinden sonra yeni hükûmetin kurulmaması sorunu, yasa tasarısının gündeme geldiği dönemde önemli bir çelişkiyi ortaya koymuştur. Yasa tasarısının, yetkisi konusunda tartışmaların olduğu geçici hükû-

met tarafından gönderilmiş olması, tasarının Irak Federal Yüksek Mahkemesi (IFYM) tarafından Irak Anayasası'na aykırı olması gerekçesiyle reddedilmesine sebep olmuştur. Irak Cumhurbaşkanı Berham Salih'in mayıs ayında IFYM'den geçici hükûmetin yetkilerinin netleştirilmesi konusunda istekte bulunması IFYM tarafından “geçici hükûmetin yasa tasarısı sunamayacağı çünkü bu durumun yasa dışı hâle getireceği” şeklinde karşılık bulmuştur.

Irak Başbakanı Kazımi ise mahkemenin kararına saygı duyduğunu

açıklarken yasanın, küresel ekonomik kriz karşısında yoksul kesimi güçlendireceğini, sosyal refahın artırılmasına katkı sağlayacağını, yeni iş imkânlarının yaratılmasına fırsat tanıyacağını, ülke borçlarının ödenmesini sağlayacağını, tarımı güçlendireceğini ve iklim değişikliğiyle mücadele konusunda faydalı olacağını öne sürmüştür. Yasanın eleştirildiği nokta ise para harcama yetkisinin, yolsuzlukları arttıracığı konusundaki tereddütlerden kaynaklanmaktadır. Diğer taraftan IFYM'nin gıda yasasına yönelik ret kararı Sadr Bloku, Sünni Egemenlik Bloku

ve Kürdistan Demokratik Partisi'nden (KDP) oluşan üçlü ittifakın (Vatanı Kurtarma İttifakı) tep-

kisini çekmiştir. Ancak hükümet kurma sürecinde üçlü ittifaka karşı pozisyon alan Şii Koordinasyon Çerçevesi yetkilileri yasanın birçok soru işareti barındırdığını ve reddedilme kararının uygun olduğunu belirtmiştir. Öte yandan bazı Iraklı milletvekilleri tarafından yasanın henüz onaylanmamış 2022 bütçesi için alternatif olarak planlanmış olabileceği ve bu durumun yolsuzlukların önünü açacağı ileri sürülmektedir. Bu nedenle yasanın değişmesi gerektiğinin altı çizilmiştir.

YASAYA GİDEN SÜREÇ

Gıda Güvenliğine Acil Destek Yasası'nın sadece toplumsal olarak yoksul sınıfları desteklemek için değil aynı zamanda Irak'ın kalıtsal problemlerini çözmek için de çözüm önerileri sunduğu görülmektedir. Örneğin yasanın Irak'ın elektrik probleminin çözülmesi için

İran'dan enerji alımı ve Irak-İran arasındaki ticari borç sorununun çözülmesi gibi adımlar içerdiği belirtilmektedir. Nitekim Irak, İran'dan yaptığı enerji alımını ABD'nin izni ile yaparak İran ambargosunu muafiyet yoluyla aşarak gerçekleştirmektedir. Irak Elektrik Bakanı Adil Kerim, 2022 yılının Mayıs ayında yaptığı açıklamada Irak'ın, İran'a 1 milyar 692 milyon dolar doğal gaz borcunun olduğunu belirtmiştir. Ambargodan dolayı İran'a para ödeyemeyen Irak'ın, İran'a olan borcu birikmekte ve İran zaman zaman Irak'ın borçlarını öne sürerek enerji ihracatını kesmektedir. Gıda Güvenliğine Acil Destek Yasası'nın Irak'ın borçları konusunda da çözüm üreteceği belirtilmektedir.

Gıda Güvenliğine Acil Destek Yasası, 8 Haziran 2022 tarihinde Irak Parlamentosu tarafından onaylanmıştır. 329 sandalyeden

oluşan Irak Parlamentosunda oturuma 273 milletvekili katılmıştır. Yasayla harcama yetkisi elde eden Irak hükûmetine 25 trilyon Irak dinarı tahsis edilmiştir. Bu miktar yaklaşık 17 milyar dolara tekabül etmektedir. Söz konusu yasayla tahsis edilen miktarın 4 trilyon dinarının enerji ticaretinden kaynaklanan dış borçların ödenmesi için kullanılacağı belirtilmektedir. Gıda Güvenliğine Acil Destek Yasası kapsamında tahsis edilen miktarın büyük olması, bu yasanın henüz onaylanmamış olan bütçeye karşı alternatif olduğu şeklinde değerlendirilmektedir. Nitekim öngörülen miktarın 5,5 trilyon dinarının yurt içinden ve yurt dışından buğday satın almak için harcanacağı belirtilmesi, yasanın, bütçeye ilişkin harcamaları da kapsadığını göstermektedir.

Yasa, geçici Irak hükûmetinin daha uzun süre devam etmesi için yeterli kaynağın sağlanması bakımından önem taşımaktadır. Zira yasanın çıktığı tarihte siyasi çıkmazın yaşanması ve siyasi krizin, hükûmetin kurulması konusundaki beklentileri zayıflatması, yasanın kabul edilmesini tetikleyen unsurlardan biri olarak görülebilir.

Irak hükûmet krizinin, Gıda Güvenliğine Acil Destek Yasası'nın kabulüne giden süreçte etkili olduğu görülmektedir. Yasayı destekleyen Sadr Bloku'na karşı İran destekli Şii oluşumlardan müteşekkil Şii Koordinasyon Çerçevesi'nin de tutumunu olumlu yönde değiştirmesi, Sadr Bloku ve Şii Koordinasyon Çerçevesi arasında yapılan bir uzlaşma olarak değerlendirilebilir. Her iki tarafın siyasi gücünün de hükûmeti kurmaya yetmemesi ve geçici hükûmetin devam etmesi konusunda şikayetçi olmamaları, yasanın, geçici hükûmetin çalışmalarını kolaylaştırması bağlamında değerlendirildiğinde bir uzlaşma sonucu onaylandığını göstermektedir. Bununla birlikte yasayla harcama konusunda yetkilendirilen hükûmetin denetlenmesinin zor olması ve Sadr Bloku ile Şii Koordinasyon Çerçevesi'nin geçici hükûmetin devamını desteklemesi her iki tarafın da hesap verilebilirlikten uzak bir hükûmetten memnun olduklarını göster-

si'nin yasayı desteklemediği görülmüştür. Ancak yasanın Şii Koordinasyon Çerçevesi temsilcilerinin de yer aldığı mali komitelerde ele alınması Şii Koordinasyon Çerçevesi'nin de yasaya destek vermesini sağlamıştır. Yasa, geçici Irak hükûmetinin daha uzun süre devam etmesi için yeterli kaynağın sağlanması bakımından önem taşımaktadır. Zira yasanın çıktığı tarihte siyasi çıkmazın yaşanması ve siyasi krizin, hükûmetin kurulması konusundaki beklentileri zayıflatması, yasanın kabul edilmesini tetikleyen unsurlardan biri olarak görülebilir. Nitekim bütçenin onaylanmaması 2019 tarihli 6 sayılı Mali Yönetim Yasası'nın 13. maddesini devreye sokmakta ve yasa, hükûmetin, maliye bakanının talimatı uyarınca harcama yapmasına olanak tanımaktadır. Bu durum siyasi süreci yavaşlatmakta ve hükûmetin mali konularda karar almasını zorlaştırmaktadır. Bu nedenle Gıda Güvenliğine Acil Destek Yasası'nın kabulünün, geçici hükûmetin devamına katkı sağladığı görülmektedir.

YASANIN KABUL EDİLMESİNİN SİYASİ YÖNÜ

Yasanın kabulü siyasi perspektiften ele alındığında hem üçlü ittifak ve Şii Koordinasyon Çerçevesi için hem de geçici hükûmet için çeşitli sonuçlar doğurmaktadır. Örneğin yasada 15 bin kişiye kadro verileceğinin belirtilmesi ve belirtilen vilayetler arasında Irak Kürt Bölgesel Yönetimi'ne (IKBY) bağlı vilayetlerin yer almaması üçlü ittifak içerisinde sorun yaratabilir. Diğer taraftan Sadr Bloku'nun desteklediği fakat Şii Koordinasyon Çerçevesinin karşı durduğu yasa konusunda Şii Koordinasyon Çerçevesi'nin de tutumunu olumlu yönde değiştirmesi, Sadr Bloku ve Şii Koordinasyon Çerçevesi arasında yapılan bir uzlaşma olarak değerlendirilebilir. Her iki tarafın siyasi gücünün de hükûmeti kurmaya yetmemesi ve geçici hükûmetin devam etmesi konusunda şikayetçi olmamaları, yasanın, geçici hükûmetin çalışmalarını kolaylaştırması bağlamında değerlendirildiğinde bir uzlaşma sonucu onaylandığını göstermektedir. Bununla birlikte yasayla harcama konusunda yetkilendirilen hükûmetin denetlenmesinin zor olması ve Sadr Bloku ile Şii Koordinasyon Çerçevesi'nin geçici hükûmetin devamını desteklemesi her iki tarafın da hesap verilebilirlikten uzak bir hükûmetten memnun olduklarını göster-

vesi'nin de tutumunu olumlu yönde değiştirmesi, Sadr Bloku ve Şii Koordinasyon Çerçevesi arasında yapılan bir uzlaşma olarak değerlendirilebilir. Her iki tarafın siyasi gücünün de hükûmeti kurmaya yetmemesi ve geçici hükûmetin devam etmesi konusunda şikayetçi olmamaları, yasanın, geçici hükûmetin çalışmalarını kolaylaştırması bağlamında değerlendirildiğinde bir uzlaşma sonucu onaylandığını göstermektedir. Bununla birlikte yasayla harcama konusunda yetkilendirilen hükûmetin denetlenmesinin zor olması ve Sadr Bloku ile Şii Koordinasyon Çerçevesi'nin geçici hükûmetin devamını desteklemesi her iki tarafın da hesap verilebilirlikten uzak bir hükûmetten memnun olduklarını göster-

mektedir. Şii Koordinasyon Çerçevesi'nin 2021 seçimleriyle siyasi gücünü kaybeden İran yanlısı Şii siyasi partilerden oluşması ve geçici hükümetteki gücünü kaybetmek adına ulusal mutabakat hükümetini desteklemesi, bu kriz sürecinde dolaylı olarak geçici hükümeti desteklemenin fayda sağladığını göstermektedir. Diğer taraftan Sadr Bloku'nun ulusal çoğunluk hükümeti kurabilecek güce sahip olmadığı ve halk tabanındaki kabul edilebilirlik düzeyini genişletmeye çalıştığı görülmektedir. Bu nedenle yasanın kabulünün Irak'ın sorunlarının çözümüne katkı sağlayacak olması, Sadr Bloku'nun, sosyal ve ekonomik politikalar bağlamında ön plana çıkarak halk desteği kazanmayı hedefle-

diğine işaret etmektedir. Bu noktada mevcut sandalye sayıları belli olan siyasi grupların halk desteğini kazanmasının hükümet kurma sürecinde nasıl bir amaca hizmet edeceği sorusu akla gelse de hükümet kurma sürecinin belirsizliği bu konuyu aydınlatmaktadır. Parlamentodaki grubunda yer alan milletvekillerini istifa ettiren Sadr Hareketi lideri Mukteda es-Sadr'ın, kurulması olası olan kısa süreli bir hükümetin Irak halkını tekrar sandığa götürebileceğini hesapladığı görülmektedir. Bu durum olası bir seçimde halk nezdinde itibarı yüksek bir siyasi hareketin daha fazla güç kazanmasıyla sonuçlanabilir. Bu olasılık da Gıda Güvenliğine Acil Destek Yasası gibi ekonomik ve sosyal problemleri

çözmeyi amaçlayan yasayı destekleyen siyasi grupları güçlendirecektir. Dolayısıyla halk desteğinin kazanılması Sadr Bloku'nun yasayı destekleme sebebi olacağı gibi Şii Koordinasyon Çerçevesi'nin de yasa ile ilişkin itirazlarından vazgeçmesinin bir boyutu olarak da algılanabilir.

Irak halkına umut veren, başlamış fakat bitirilememiş birçok projenin olması, işsizlik, enflasyon gibi sorunların Irak'ın kronik sorunları hâline gelmesi, siyasi çevreleri böyle bir yasa yoluyla halkın desteğini kazanma gayretine yöneltmiştir.

Gıda Güvenliğine Acil Destek Yasası'nın, Irak'ın ekonomik problemlerinin çözülmesi için gereken ekonomik kaynağı sağladığı görülmektedir. Ancak yasanın geçici hükümet döneminde ve hükümet krizi sürecinde çıkarılması, yasanın kabulü koşulunda ekonomik kaygılarla birlikte siyasi faktörlerinde etkili olduğunu göstermektedir. Irak halkına umut veren, başlamış fakat bitirilememiş birçok projenin olması, işsizlik, enflasyon gibi sorunların Irak'ın kronik sorunları hâline gelmesi, siyasi çevreleri böyle bir yasa yoluyla halkın desteğini kazanma gayretine yöneltmiştir. Sonuç olarak yasanın, birbirine karşıt siyasi gruplar ve geniş milletvekili kitlesi tarafından olumlu olarak karşılanması olası bir Irak erken seçiminde halk desteğinin kazanılmasının amaçlandığını göstermektedir. ■

